

143, 167-173; M. Kemal Oğuzman – Özer Seliçi, *Türk Eşya Hukuku*, İstanbul 1988, s. 12-13; Bilal Aybakan, *İslam Hukukunda Borçların İfası*, İstanbul 1988, s. 26-28, 49-51; Ali Muhyiddin el-Karadâğî, *Ķā'idetü'l-mişli ve'l-kiyemî fi'l-fikhi'l-İslâmî*, Kahire 1413/1993, s. 13, 50, 88, 124, 143, 187, 203, 204, 210-214; Selâhattin Sulhi Tekinay, *Borçlar Hukuku* (haz. Sermet Akman v.dğr.), İstanbul 1993, s. 12; Hasan Hacak, *İslam Hukukunun Klasik Kaynaklarında Hak Kavramının Analizi* (doktora tezi, 2000), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 274-275, 281-284.

HASAN HACAK

MİSTAH b. ÜSÂSE

(مسطح بن أناسة)

Ebû Abbâd (Ebû Abdillâh) Mistah
b. Üsâse b. Abbâd el-Kureşî
(ö. 34/654)

Sahâbî.

Muhtemelen milâdî 598'de doğdu. Asıl adı Avf olup Mistah lakabıdır. Babası o da ha küçükken öldüğünden yetim olarak büyüdü. Ümmü Mistah olarak tanınan ve asıl adının Selmâ (Sülmâ) olduğu belirtilen annesi Hz. Ebû Bekir'in teyzesinin kızıdır. Annesi ve kız kardeşi Hind ile birlikte erken dönemlerde müslüman oldu ve Medine'ye ilk hicret edenler arasında yer aldı. Hz. Peygamber onu Zeyd b. Müzeyyen el-Ensârî ile kardeş yaptı. Bedir ashabından olup Resûlullah'ın katıldığı bütün gazvelerde bulunan ve cesur bir kişi olarak bilinen Mistah, Ubeyde b. Hâris'in kumanda ettiği Râbiğ Seriyyesi'nde (Şevval I / Nisan 623) sancaktarlık görevini üstlendi.

Müreyysî Gazvesi'nden sonra meydana gelen İfk Hadisesi'nin yayılmasına adı karıştı ve iffetli bir kadına zina isnadında bulunma fiilini işlediği sabit görüldüğü için Resûl-u Ekrem tarafından diğer suç ortaklarıyla birlikte kendisine had uygulandı. Bu olay annesini çok üzdüğü gibi akrabalık ilişkisi ve fakirliği sebebiyle kendisini koruyan Hz. Ebû Bekir de artık Mistah'a yardımda bulunmayacağına dair yemin etti. Ancak, "İçinizden faziletli ve servet sahibi kimseler akrabaya, yoksullara, Allah yolunda göç edenlere mallarından vermeyeceklerine yemin etmesinler; bağışlasınlar, feragat göstereyinler. Allah'ın sizi bağışlamasını arzulamaz mısınız? Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir" meâlindeki âyetin (en-Nûr 24/22) nâzil olması üzerine Hz. Ebû Bekir bu kararından vazgeçerek yardımlarına devam edeceğini açıkladı (Tirmizî, "Tefsîr", 25). Mistah'ın daha sonra gözlerini kaybetmesini

bu iftira olayı sebebiyle dünyada iken uğradığı bir musibet olarak değerlendirenler olmuştur. Mistah 34 (654) yılında Medine'de vefat etti. Bazı kaynaklarda Hz. Ali'nin hilâfeti dönemine kadar yaşadığı, Siffin Savaşı'na katıldığı ve aynı yıl (37/657) öldüğü de zikredilmiştir (İbnü'l-Esir, IV, 308-309; İbn Hacer, VI, 93).

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Şehâdât", 15, "Meğâzî", 13, 34, "Tefsîr", 24/6, 11; Müslim, "Tevbe", 56; Ebû Dâvûd, "Hüdûd", 34; Tirmizî, "Tefsîr", 25; İbn Hişâm, *es-Sîre*², III, 299, 300, 302, 304, 351; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 7; VIII, 228; Halîfe b Hayyât, *et-Tabakât* (Zekkâr), I, 21; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, II, 558; III, 1223-1225; İbnü'l-Esir, *Üs-dü'l-gâbe*, IV, 308-309; V, 156; Zehebî, *A'lâmü'n-nübela*³, I, 187-188; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), II, 620; VI, 93; Ebû Mahfûz Kerîm Ma'sûmî, "Karâbetü Ümmi Mistah min Ebî Bekr eş-Şiddîk", *Mecelletü'l-mecma'i'l-İlmîyyi'l-Hindî*, I/1, Aligarh 1396/1976, s. 332-335; Mustafa Fayda, "İfk Hadisesi", *DİA*, XXI, 508.

HÜSEYİN ALGÜL

MİSTİSİZM

İnsanın

görünen nesnelere ardındaki
gerçeklik, sonsuzluk
ve birliğe ulaşma yönündeki
ruhi tecrübesi ve bu tecrübeyi
ifade eden doktrin.

Mistisizm (İng. mysticism; Fr. mysticisme) Grekçe "sır" anlamına gelen **muste-rion** kelimesinden türetilmiştir. Kelimenin teknik anlamlar kazanması, eski Yunan'da pagan olan halkın dinî inanışından ayrı olarak Eleusis ve Dionysos kültlerinde temsil edilen sırların **musteria** terimiyle ifade edilmesi sonucunda olmuştur. Aslında Grek dinî akımlarında söylenmemesi gereken sırlarla ilgili olarak suskun kalması icap eden müntesipler için de **mustai** kelimesi kullanılırdı. Çünkü Grek mistik dininde sırlar herkese açık olmayıp özel bir intisabı gerektirmekteydi. Nitekim Grekçe'de "susmak, suskun kalmak" mânasındaki **muein** kelimesinin de Grek mistik ibadet şekillerinde intisap törenlerinin gizliliğine işaret ettiği düşünülmektedir (ER, X, 230, 245-246). Zaman ve tarih içinde gelişenden ezeli ve zamansız olana geçiş tecrübesini ifade eden mistisizmin anlamı daha sonra genişlemiş, bu terim Grek ve Doğu felsefelerinin Yeni Eflâtunculuk adı altında uzlaştırılması çabasının ardından değişikliği uğrayarak "bütün bir hakikat problemine akıl ve daha çok sezgiye dayalı melekelerle özel biçimde yaklaşmak" mânasına gelmeye

başlamıştır. Hıristiyanlığın erken dönemlerinde Yeni Eflâtunculuğun hıristiyanî fikirlerle kaynaşması sonucu -Dionysius the Areopagite'in *Mistik Teoloji* adlı eserinde görüldüğü gibi- mistik bir hıristiyan ilâhiyatı ortaya çıkmıştır. Fakat mistisizm, "görünenin ötesine veya görünmez olana geçme tecrübesi" şeklindeki genel anlamıyla belli bir dine özgü olmayıp bütün dinlerde rastlanan bir olgudur (Sunar, s. 4; Happold, s. 18-19).

Halk inanışlarında ruhçuluk, durugörü (clairvoyance), hipnotizma, gizli ilimler ve büyü ile karıştırılan mistisizm, bazılarında nevrastenî ve diğer marazî şartların sonucu olan müphem psikolojik durum ve olaylar biçiminde nitelendirilmekte, bazıları ise mistik olmayı "dinin dogmalarına ve zâhirî mânalara riayet etmemek" şeklinde anlamaktadır (Happold, s. 36). Zaman zaman meskalin, liserjik asit veya alkol alanlarda meydana gelen anormal zihni durumlar için de mistik dendiği görülmektedir; ancak bu durumların temel bir akım olarak mistisizmle ilgileri bir hayli uzaktır ve ihmal edilebilir düzeydedir (*The Encyclopedia of Philosophy*, V, 420).

Mistisizm, dinî tecrübenin tarihte çok öne çıkan bir biçimi olup çeşitli doktrinlerin terimleriyle ifade edildiği ve tek bir doktrinden söz edilemediği için basit olarak tanımlanması oldukça güçtür. Ortaçağ teologları mistik teolojiyi "tecrübî hikmet, aşkın yönlendirmeye ruhun Tanrı'ya doğru teveccühü; ilâhî aşk sayesinde ulaşılan tecrübî bilgi" şeklinde tanımlamıştır. Alman şairi Goethe'nin tanımı ise "kalbin skolastiği, duyguların diyalektiği" biçimindedir. Bazıları da mistik tecrübeyi akıl etkinlikle ilişkilendirmektedir. Meselâ Hint filozofu Sarvepalli Radhakrishnan bu akli niteliğe vurgu yapmış ve mistisizmi, analitik düşünceye karşılık "eşyayı anlamlı bir bütün içinde bir araya getiren bütünleşmiş düşünce" olarak tanımlamıştır. Mistisizmin ünlü uzmanlarından Evelyn Underhill'in tarifi ise "Hak ile birleşme sanatı" biçimindedir (Happold, s. 37-38). W. R. Inge, *Mysticism in Religion* adlı eserinde (London 1907) mistisizm hakkında yapılmış "ben'in Tanrı ile bir olduğunu doğrudan hissetmesi" (Otto Pfeleiderer), "ruhun Tanrı ile ilişkisinde bütün nisbetlerin ortadan kalktığı zihni tutum" (Edward Caird), "tecrübe edilen her şeyin aslında bir şeyle, yani varlığın yahut başka bir şeyin sembolüyle ilgili olduğunun bilincine ulaşma" (Richard Nettle-ship) şeklinde çeşitli tanımlamaları ver-